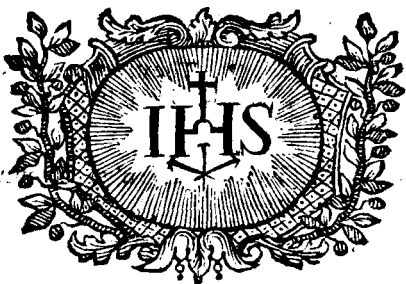

CAROLI POREE
E SOCIETATE JESU

SACERDOTIS.

ORATIONES
DIDASCALICÆ.

NOVA APUD GERMANOS EDITIO
RECOGNITA ET EMENDATA.

CUM FACULTATE SUPERIORUM.

Moguntia & Francofurti ad Mœnum,
Impensis FRANCISCI VARRENTRAPP:
M D C C L V.

SYLLABUS

ORATIONUM DIDASCALICARUM.

ORATIO I. *De Eloquentia.* Quare varia fit apud varias gentes, mutabilis apud eandem gentem Eloquentiæ forma ?

ORATIO II. *De Satyra.* Utrum Satyra in civitate bene morata, & quatenus admittenda sit ?

ORATIO III. *De Panegyricis Orationibus.*

ORATIO IV. *De Criticis.*

ORATIO V. *De Theatro.* Theatrum sit ne, vel esse possit Schola informandis moribus idonea.

ORATIO VI. *De Libris,* qui vulgo dicuntur *Romanenses.*

ILLY de civium fortunis & capite decernunt: vos de Auctorum famâ & immortalitate decerneris.

ILLORUM sententiis, si rite latæ sint refragari licet nemini: vestris censuris, si rectæ sint, omnes gentes, omnia sæcula suffragabuntur.

ORATIO V.

THEATRUM

SIT NE, VEL ESSE POSSIT

SCHOLA

INFORMANDIS MORIBUS IDONEA.

Habita die XIII. Martii Anno MDCCXXXIII.

THEATRUM, quod ad exhibendos homines hominibus, quasi speculum quoddam, inventum, atque comparatum est, magnum semper fuit ut iocivamentum curiositatis, ita controversiæ argumentum, EMINENTISSIMI S. E. R. CARDINALES, EXCELLENTISSIME SEDIS APOSTOLICE NUNCIE, ILLUSTRISSIMI ECCLESIE PRINCIPES, PRÆSIDES ILLUSTRISSIMI, AMPLISSIMI SENATORES, CÆTERIQUE OMNIUM ORDINUM AUDITORES ORNATISSIMI. Ex quo enim tempore Musa Dramatica humanas

calamitates, vel ineptias in lucem urbanam protulit, quot suffragatores vidit, qui plauderent? Quot reprehensores audivit, qui reclamarent? Athenæ, postquam Theatri magnificentiam immensis amplificaverunt sumptibus, ejusdem subinde maledicentiam edictis coercuerunt severissimis. Roma, quæ Athenas æmulata, Theatrum excitavit superbissimum ipsis adnitentibus Urbis Censoribus, mox idem sustulit, suadente Consule, approbante Senatu, & omnia ejus ornamenta hastæ subjecta vendidit.

GALLIA, quæ Atticam Theatri excellentiam attingit, Romanam superavit, in diversas quoque abiit de Theatro sententias; ipsaque facta est Theatrum contentionis super eâ re frequentissimum. Vidit illa superiore sæculo, exortam de hoc argumento magnam, inter viros ingenio & doctrinâ conspicuos, discrepantiam opinionum. Quantis utrimque studiis & animis dimicatum est? Stabant alteri pro Theatro, & illud probationum congerie, exemplorum numero, veretudorum etiam nominum auctoritate muniebant. Pugnabant alteri contra Theatrum, & ipsum testimoniis Patrum, Decretis Conciliorum, Ecclesiæ censuris impetebant. Validâ manu intorquebantur tela ex sacro armamentario deprompta; sed eludebantur pleraque levi declinatione, & in petulantem, vel superstitiosam veteris Theatri Acientiam detorquebantur. Recrudescere pugna, & que opprobria in Thea-

trum vetus congesta fuerant, hæc ferme singula in novum aptè convenire disertissimis verbis pronuntiabatur. Neque minùs in privatis colloquiis, quàm in scriptis publicis ferebat æstus dimicationis. Imò tanto ibi certabatur acriùs, quantò liberius.

Quis demum exitus pugnae fuit? qui præliorum ancipitem esse solet, in quibus (jure an injuriâ) palma utrimque vindicatur à dimicantibus, vel in dubio relinquitur. Theatri defensores, si paucos excipias, quamvis gravibus confixi vulneribus, quia castris exuri non erant, de clade suâ confiteri noluerunt. Theatri impugnatores, licet armis superiores, quia tamen adversarios auctoritate publicâ munitos non potuerunt movere loco, vix ausi sunt de suâ victoriâ prædicare. Sic itaque vicit causa melior, ut in possessione suâ permaneret deterior, & de meliore quodammodo triumpharet. Pergunt quidem sacri Oratores eloquio tonare de suggestu & sua fulmina in Theatrales conceptus extento brachio jaculari. Sed in suâ quoque sententiâ perseverant Theatri affectæ, & illud densâ coronâ protegunt.

IN tantâ, tam pertinaci opinionum discordiâ quid mihi hodierno die constitutum est? Conciliantis partes agere, & aliquid proponere, quo possint homines veritatis studiosi ad concordiam proximè adduci. Quod ut planius fiat, totam controversiam ad duo capita revoco; & quæro, *Theatrum, sit- ne,*

vel esse possit, Schola informandis moribus idonea? Sic autem geminæ quæstioni bipartitâ oratione respondeo. *Theatrum Scholæ informandis moribus idonea naturâ suâ esse potest; culpâ nostrâ, non est.* Expendam igitur primum, qualem in Theatro Scholam habere possimus; deinde qualem habeamus. In utroque disceptationis capite versabor, non ut Theologus, cujus officium hîc non suscipio; non ut Censor, cujus auctoritatem non habeo; non ut Philosophus, cujus subtilitatem mea non recipit oratio. Sic tamen agam, ut veritatis indagator, cujus me cupidum esse sentio; ut civis, cujus munia ubique servare decet; ut Christianus, cujus officia nunquam licet deserere. Vos, Auditores, Judicam munus pro vestrâ æquitate & prudentiâ sustinete.

ADSUNT, qui vobis in judicando præsent, idonei controversiarum arbitri; imprimis duo Cardinales Eminentissimi; quorum alter (a) universæ pœseos æstimator peritus, eximius idem pœta, & impietatis Lucretianæ debellator egregius, omnium socius Academicarum, omnes Academicas opes congestas circumfert pectore; versatus frequentissimè in amplissimo Europæ Theatro cum dignitate & potestate, non spectator otiosus, sed factus ipse suâ vultûs majestatem, suâ mentis excelitate, suâ ingenii dexteritate, suâ elo-

(a) *Card. de Polignac.*

quentiæ suavitate magnum & jucundum populis, Regibus, summisque Pontificibus spectaculum.

ALTEB (a) verò timidus spectari, nec spectare cupidus, latere vult, nec potest, lacem fugit, quam suâ eruditione spargit, & ubique fuget; pugnat cum versutis Ecclesiæ hostibus, non astutiâ, sed fortitudine, tantò aptior ad judicandum de rebus, sive ad fidem, sive ad mores pertinentibus, quando simplicior ipse moribus, & animo candidior. Taliū sententiis judicium quis refragari audeat? Ego quidem, in præsentī controversiâ quidquid statuerint, id me toto amplecti animo jam nunc aperte profiteor.

PRIMA PARS.

SCHOLA informandis moribus idonea quænam intelligi debet? Ea, ni fallor, quæ præceptis vel exemplis instructa sit idoneis. Quid enim est quoddam Philosophia, quid est quoddam Historia in Scholarum & quidem optimarum numero reponantur? nisi quoddam altera det præcepta, altera verò exempla subministret. Sed utroque ex capite, ex præceptis nimirum & exemplis Theatrum Scholæ fieri potest ad mores informandos idonea; & utroque nomine illud aio posse cum Philosophiâ, & Historiâ de Scholæ præstantiâ contendere. Quod tamen sine arrogantiâ dictum velim cum debiti utrique disciplinæ reverentiâ.

(a) Card. de Bissy.

DE Philosophiæ Scholâ , præsertim veteri , nemo dubitat quin præceptis morum abundet. Cùm enim spectet hominem in omni vitæ genere , hoc est vel ut relictum sibi , vel ut occupatum domi , vel ut civilibus implicatum negotiis , atque ipsum in hoc triplici statu erudiendum suscipiat , amplius ei certè præcipiendi campus aperitur.

VERUM an minus patet , qui datur in Theatro præceptioni locus ? Estne aliqua humanæ vitæ conditio , infima , media , summa , quam Musa Theatri magistra non assumat erudiendum , vel possit assumere ? Nonne ad hoc Opifices ex officinis , Milites ex castris , Mercatores ex foro , Judices ex Curiâ , Aulicos ex Regiâ , ipsos ex Aulâ Reges in Scenam evocat ?

EST-NE aliquid privatum vel publicum , domesticum vel civile officium , de quo non admoneat ? Nonne indicat quid parentes liberis , & liberi parentibus ; quid servi dominis , & servis domini ; quid clientes patronis , & patroni clientibus ; quid cives magistratibus , & civibus invicem Magistratus debeant ?

EST-NE aliquod virtutis genus , quod non suadeat ? Nonne patientiam in adversis , modestiam in prosperis , constantiam in promissis , fidem in amicitis , clementiam erga inimicos , misericordiam erga ærumnosos , æquitatem erga universos commendat ?

EST-NE aliqua vitii species , à quâ non absterreat ? Nonne avaritiæ sordes , prodig-

gentiæ largitiones, maledicentiæ aculeos, adulationis laqueos, simulationis fallacias, ostentationis ineptias reprehendit?

EST-NE aliqua in moribus universis pravitatis, quam non emendet? Si quid in convictu asperum, in sermone putidum, in cultu agreste, in vestitu abnorme; si quid in aliquâ vitæ parte, aut ullo in genere insolens, vel insulsura, ultra vel citra decorum, pone id totum improbat & castigat? Ita quidem observare, vel notare non dignatur Philosophis, quæ in moribus nihil arguit, nisi quod affine culpæ sit: sed Theatri Schola ulterius progreditur. Nihil dissimulat quod sit quoquo modo animadversione dignum; neque id solùm cavet ne homo improbus sit, sed etiam ne impune sit inficetus.

VIDETIS, Auditores, quanta se aperiat in Theatro præcipiendi materia; at unde præcepta sumentur idonea? Ex triplici fonte. Ex humanâ primum stultitiâ, qui fons est multò uberrimus. Admiramini, credo, ex scatebrâ tam lutulentâ quid possit salubritatis accipi? quod ex ipsis accipitur venenorum succis, qui contra morsus veneniferos antidotum quandoque sufficiunt præsentissimum. Nam ex insulsis hominum fatuorum ineptiis; Poëta *Dramaticus* ridiculum exprimere potest falsissimum, quo nullum sit remedium adversùs fatuitatem potentius.

NEQUE tamen in faceto ridiculi fonte habebit Poëta prudens; accedet ad limpida hu-

prorsus indignæ. Verùm an minùs sagaciter Poëta Tragicus, qui nos emendat humaniter, & nostris indolet animi morbis: Sumus enim curatu difficiles, medicos volumus qui nos sciant esse homines; & se cum hominibus agere sentiant.

Tu insaniam nostram stomachosè increpas, & cum indignatione. Non miror. Quis enim stoliditatem nostram patienter ferat? Verùm an minùs callidè Poëta Comicus, qui nos arguit jocosè, & ridendo corripit? Sic enim sumus plerique omnes, iracundiam ridemus, irrisionem reformidamus.

Tu de officiis nostris disputas verbosè. Non vitupero. Eam sequeris disciplinam quæ proponendo, confirmando, refellendo, te faciat necessariò verbum. Verùm an minùs commodè Poëta scenicus, qui disserit breviter plerumque, & magnum sæpe documentum unâ claudit sententiâ, ipsamque sententiam uno versiculo comprehendit? Sumus amantes brevitatis; doceri multa volumus, sed paucis.

Tu de moribus animi subtiliter philosopharis, sed exiliter plerumque, & siccè. Non reprehendo. Definire, dividere, articulatim dicere rium est, non movere. Verbùm an minùs congruenter Poëta noster, qui dolet, irascitur, terret, deprecatur? Mente constamus & animo. Doceri volumus & moveri: neque docemur satis, nisi moveamur.

TU denique in præceptis totus es, nihil das exemplis. Non culpo. Præcipere tui muneris est, non exempla subjicere. At quanto melius Poëta *Dramaticus*, qui & præceptis instruit, & movet exemplis? In quo non jam cum Philosophiâ, sed cum Historiâ convenit; & alteram Scholam cum alterâ, id est, Historicam cum Philosophicâ fociando, tertiam quandam aperit tum ad erudiendum, tum ad movendum peridoneam.

NOTUM illud Senecæ *longum iter per præcepta; breve & efficax per exempla*. Nimirum quod ab homine factum esse legimus, id continuò posse intelligimus fieri; & ad faciendum, si expediat, validè incitatur. Hinc Tullio Historia dicta est *Magistra vita*, quòd licet ipsa præcipiat nihil, exempli voce hominum vitam erudiet, tutòque dirigat. Quâ laude an possit Theatrum cum Historiâ certare si fortè ambigitis, dicite quodnam exemplorum genus altera legentibus offerat, quod non possit alterum spectantibus exhibere?

EXEMPLA vultis eximia & illustria, quæ suo nitore menti præluceant? Ut habeantur, eligenda sunt. Sed Historia non semper eligit. Hæc recipit ferme quæ fortuna obrulâ *Musâ Dramaticâ* nullum admittit exemplum nisi eximium & illustre, quia nullum sine dolectu, & omnia, duce prudentiâ, eligit.

EXEMPLA optatis gravia, quæ suo pondere in animos pervadant? Historia quando-

que debet : sed levia plerumque miscet gra-
vibus, ne quid per incuriam videatur præ-
termittere. *Musa Dramatica* nihil offerret
nisi probati ponderis; levia negliget, & per-
diligentiam præteribit.

EXEMPLA desideratis proba, quæ virtu-
tem munerando, virium puniendo invitent
ad alteram, & ab altero deterreant? Talia
semper optabit *Historia*; sed contraria non
rarò suggeret, vel invita. Sæpe virtutes
ærumnosas, sæpe crimina felicia cogitur ex-
ponere. Aliud quidem postulat boni exem-
pli ratio; sed hoc flagitat narrationis histori-
cæ fides. *Musa Dramatica* nihil proponet
nisi salubre. Si virtutem exercuerit in *Dra-
matis* cursu, coronabit in exitu: si contra vi-
tio latum dederit cursum, dabit tristem exi-
tum. Hoc petit exempli utilitas, & patitur
poëtes *Dramatica* libertas.

EXEMPLA poscitis non solum per se op-
tima, sed etiam proposita optimè & in opi-
mo lumine collocata, quæ luceant simul &
moveant. Hic verò triumphat quodammo-
do *Musa Dramatica*, & *Historicam* longè
superat.

SI quid enim splendoris habeant exempla
quædam, vel eùm leguntur in umbrâ domes-
ticâ, & subjiciuntur oculis nudâ, sine colore,
sine ornatu, solis vestita verbis; quanto plus
habeant fulgoris eùm spectantur in luce Thea-
tri clarissimâ, & offeruntur in Actorum per-
sonâ suis induta vestibus, suis distincta colo-

ruente vultus, te audiente voces, truculenti
 minantur tyranni; & perdunt minas: orant
 mœsti parentes; & pereunt preces: flent
 trepidæ sponſæ; nec lacrymæ proficiunt:
 offertur vita cum deliciis; pulchro fastu re-
 pudiat: proponitur mors cum tormentis;
 & oculo irretito conspicitur: pronunciat
 sententia capitis; & cum aëtionè gratiarum
 accipitur: moratur carnificis gladius, & mo-
 ranti occurrit.

NON jam tibi percurruntur in variis li-
 terarum monumentis impiorum hominum,
 parricidarum, incestorum, proditorum, per-
 duellium ferales exitus & horrenda supplicia.
 Adsunt tibi facinorosi & illustres rei, quales
 olim fuerunt in vivis conspicui, aut etiam
 magis, quàm fuerant aspectabiles. Coram
 te ardent, furunt, pallent, fremunt. In tuo
 conspectu dant scelerum pœnas; vel sumunt
 ipsi de se, orbati oculis, confossi gladiis, aut
 vexati ædis Furiarum ardentibus, id est acer-
 bissimis conscientie stimulis excarnificati.
 Talibus exemplis, in tali positis luce, quid
 horribilius ad vitii fugam? Quid ad virtutis
 amorem illecebrosius?

QUID quod non virtutes seorsum à vitiis,
 aut vitia separatim à virtutibus proponuntur,
 ut vulgò accidit in historiâ; quæ res singulas
 eo singulatim narrat ordine, loco, & tempo-
 re quo eveniunt: sed altera opponuntur al-
 teris in eodem *Dramate*, quomodo fit in pic-
 turâ quæ colores opponit coloribus. At-

que ita simul oppositi conspiciuntur fortes cum ignavis, placidi cum iracundis, modesti cum arrogantibus, liberales cum avaris, frugales cum decoctoribus, boni cum sceleratis. Ex quo mutuo conspectu & objectu reciproco, quantum lucis in virtutem, quantum caliginis in vitium refundi necesse est?

UTRA porro exempla magis valeant ad movendum, an proposita scenice, an historice narrata, testificentur nobis, qui & altera legunt in libris, & altera spectant in Theatris. Sint testes ipsi codices historici, qui tam raro bibunt legentium lacrymas; sit ipsa testis arena amphitheatralis quæ tam crebro spectantium fletibus immadescit.

Et erunt nunc etiam suspicaces, vel meticulosi homines, qui me temeritatis arguant, quod sim ausus querere, Theatrum possitne fieri Schola informandis moribus idonea: in quo Theatro hæc reperimus conjuncta duo, quæ, sejuncta Scholam duplicem efficiant, præcepta nimirum & exempla, cum idoneo præcipiendi & proponendi modo? Non ego potius diffidentie sum accusandus, qui dubitanter illud videar in questionem adducere, quod non solum patet ex Theatri natura, sed etiam quod ipsâ Philosophiâ judice, & Historiâ teste comprobatum est?

Quis enim fuit, quod ille Oraculi voce, id est populi suffragio, sapientissimus declaratus Socrates ad Theatrum Euripidis sederet frequens? nisi ut ibi vel recognosceret pat-

cepta, quæ tradebat discipulis, vel tradenda exciperet.

QUIP fuit, quòd ille Philosophorum subtilissimus Aristoteles de Poësi *Dramaticâ* accuratissimè scribendum susceperet? Nisi, ut qui Scholam in Lyceo habebat validis fundamenta principiis, alteram in Theatro constitutam, optimis legibus stabiliret.

QUIP erat (ut antiquiora & profana omnem testimonia, vel exempla) quòd ille ferè tam vitæ tum doctrinæ sanctitate commendatissimus Mediolanensium Archiepiscopus ingenium & calumiam dispuendis operibus *Dramaticis* adhiberet? nisi quòd ille ritè purgata veri posse crederet ad publicam morum salubritatem.

QUIP erat causæ, cur ille regni Gallici sub Ludovico justo administer, mente Hominem, auctoritate Civem supergressus, manum illam Europæ moderatricem admovent carminibus tragicis (si fas est credere) & quas rei civili, quas rei Ecclesiasticæ, quas rei bellicæ, has quoque rei *Dramaticæ* curas divideret? An ut daret Gallis ludos, qui tam stupenda orbi terrarum spectacula ediderat? Aliud profectò cogitabat vir consilii plenus. Qui domicilium sacris disciplinis regiæ magnificentiâ posuerat, qui Academiam Gallicam regio patrocinio firmaverat, is quoque ad informandos Regum & civium animos Scholam exemplis regis & civilibus instructissimam adornare.

Quæ te causa, Ludovice Magne, impulit, ut ab otio ad laborem revocares alterum illum cothurni Gallici Principem, & ab eo Tragedias puellis nobilibus agendas extunderes? An puerilia ætati puerili oblectamenta comparabas? Aliud certè animoolvebas, Rex beneficentissime, sapientissime, Religiosissime. Tenellis virginibus malè dotatis à Fortunâ providebas exempla pietatis & præcepta, quæ in clarissimas deinde familias, pro amplissimâ dote comportarent. Et verò quænam à solertissimo Tragediarum artifice *Dramata* inpetrasti? O Athalia! ô Esther! ô divina poemata! quibus si paria vel similia semper exhiberentur, non jam quærendum foret de Theatrali Scholâ, possitne fieri ad morum disciplinam utilis, sed an possit esse bonis moribus exitiosa.

PERGAMUS ultra, neque committamus in tam celebri & erudito consensu, ut Theatri causam pudore malo deferamus. Quorsum, amabo vos, in Galliâ, in Italiâ, in Hispaniâ, in Germaniâ, & alibi gentium, tot viri Academicis litterariis præpositi Theatra in Gymnasiis erigunt ubi juvenus Academica recitandis Tragediis vel Comædiis exerceatur? Quod pertinet operosorum hominum, & in umbra defudantium labor & industria? An id student unum, ut puerorum fingant vocem ad suavitatem, gestum ad elegantiam, incessum ad dignitatem, totum corporis habitum ad concinnitatem & decentiam? Non

aspernantur quidem istum exercitationis molestæ fructum, cujus patet usus in totam vitam frequentissimus: sed aliud spectant operæ suæ pretium multò pluris æstimabile. Trajiciunt discipulos ex humili & obscurâ litterarum Scholâ, in Scholam Theatri sublimem & splendidam, ut juvenes magnas olim in Republicâ personas acturi discant maturè ea spernere vel amare, quæ in scenâ domesticâ risu vel plausu excipi viderint.

Utrùm id assequantur juventutis moderatores, quod tantâ contentione & animi & corporis consecretantur, dicere non est meum. Dicant, si lubet, spectatores ex omni ordine lectissimi, quos non piget ad ejusmodi Theatra convenire, quos non tædet oculos & aures Actoribus pusillis ac prope infantibus commodare; quos non pudet ridere cum ridentibus, flere cum flentibus, & cum discantibus (si quid nescirent) discere. Laudant certè Magistrorum solertiam, qui alumnos doceant oblectando, & ludos juveniles continentur ad morum disciplinam traducere. At qui non laudarent profectò, nisi traduci posse crederent. Nam neque prudentis est vana conari, neque vanos conatus laudare sapientis.

DE Theatro ad exhibendas Tragedias vel Comœdias erecto jam mihi, opinor, illud facitè assentiuntur omnes, posse in eo scholam informandis moribus idoneam consistere. At dubitatur etiamnum, credo, eademne sit

ratio hujus Theatri canonici & lyrici, in quo datur spectaculum haud ita pridem inventum, & omnino singulare; quod quidem ex multis conflatum spectaculis merito dixerimus unum & multiplex; quod ex Tragedia Græca natum, vix aliquid maternum retinet; cujus ea cogmentatio est, ut inter *dramata* ad veras artis *dramaticæ* regulas exacta, pro monstro haberi debeat; cujus ea cognatio est cum nostris, & quod magnam excitet videnti cupiditatem; & quod æquinis naturæ operibus magis videatur admirabile; & quod plus admirabilitatis habeat quam veræ laudis.

EXPECTATIS haud dubiè de isto recentioris Theatri spectaculo quid sentiam; & est fortasse qui me de illo suspiciosè & malignè interroget. Cui priusquam respondeo, pauca lubet percontari. Ante omnia illud quaero à te, qui meam sententiam expectis, quid sentias de captu symphonico? Illumne suspte naturâ nocivum existimes? Nequaquam certè: ut enim ad mollia & lasciva inflecti, sic ad severa & heroïca intendi potest; & in Theatrali scenâ ad severitatem quandoque intenditur. Nunc illud sciscitor, quid tibi videatur de saltatione (quoniam in *dramate* Musico partes secundas obtinet) illamne omnino improbes? Hic te paululum hærerè video. At in motu pedum ad numeros composito, in facili brachiorum jactatione, in agili vel concinnâ liberatione corporis nihil

AT enim, si Theatrum universum parturiendis bonis frugibus naturâ suâ opportunum est, quidnam de illo universo tam malè sentiunt & loquuntur universi pietate & doctrinâ insignes viri, qui bonis moribus consultari volunt? Nego ab universis doctrinis & pietate insignibus viris Theatrum reprobari universum. Dico Theatra quædam in scriptis eâ de re gravissimis excipi, non modò cum veniâ & absque censurâ, sed etiam cum laude & commendatione. Cur autem apud Censores morum pius & eruditos in ipso Theatri nomine impressa hæreat ignominis nota, in promptu causa est. Illorum nemo investigavit quid Theatrum naturâ suâ possit esse: omnes exploraverunt, quid ipsâ re sit; & ex eo, quod est, ipsum æstimaverunt. Nos inquiramus idem parte orationis alterâ, & oculos ad publica Theatri spectacula adjiciamus, quantum licet & decet, ut ex ipso, quid sit, qualis in eo Schola sit, existimemus.

S E C U N D A P A R S.

QUÆ res naturam habet ut per artem recta fieri possit vel prava, ea plerumque nostro vitio in malam partem inclinatur; usque adeo sumus aversi à recto, & ad pravum ingenio proclives. Atque illud in Theatro adverti maximè potest, quod naturâ suâ cum possit esse Schola virtuti peridonea, factum

ex pagis in urbem, ex plaustro in Theatrum cum decenti habitu receptæ. Sic ergo suas utrique partes distribui censuerunt oportere, ut Tragœdia terrendo & miserando temperaret cupiditates; Comœdia ridendo & carpendo pravitates corrigeret. Hæc illorum fuit opinio, neque ab opinione recessit ipsa scribendi consuetudo, si Comicos excerpamus qui maledicendi studio longius processerunt.

QUÆNAM autem de poësi *dramatica* existimatio vestra est, scriptores Tragœdiarum vel Comœdiarum Gallici? Quâ mente, quo consilio ad Theatrum plerique acceditis? Sic Poëma *dramaticum* suscipitis, ut opus plenum quidem industria, sed fructu vacuum, nisi qui ad utilitatem vestram redundet. Sic in scenam conscenditis, ut in locum sublimem, ubi vestrum ingenium fiat citò conspicuum; unde fama vestra possit agili penna tollere se, atque in omnes orbis eruditi partes convolare. Vobis satis esse creditis in eximio Poëtarum *Dramaticorum* ordine censerî, parum solliciti quem deinde locum in bonorum civium numero obtineatis. Quod dixit Horatius; *aut prodesse Poëtas velles, aut delectare*, sic interpretamini, ut relicta priori parte, quæ potior est, alteram, quæ deterior, sequamini unicè, vel præcipuè; & oblectationem popularem utilitati publicæ anteponatis. Inde quid fit? Ut universa Poësis

Dramatica ductu vestro aberret à scopo, & quæ in eo tota debet esse ut oblectando proficit, in hoc tota sit ut placeat; vel si placendo noceat. Quod ne temere dictum putetis, singulas *Dramatum* species mecum animo percurrite.

NIHIL equidem est quod in *Tragœdiâ* *Atticâ* gravitatem sententiarum & sermonum venustatem hodie requiramus. Numquam illa sensit superbis, numquam elegantius dixit. At quantum de pristina sua remissæ severitate disciplinæ! Quæ Athenis manum admovebat sanandis ægri pectoris affectibus, nunc corrumpendis adhibet. Quæ in Atheniensium animis extinguebat regnandi sitim, quâ nullus esset moribus *Reipublicæ* capitalior, nunc in Gallorum sensibus geminam accendit cupiditatem, quâ nullâ sit pestis vel rei Christianæ funestior, ardorem ulionis dico, & atroxis libidinem.

Tene, *Corneli Magne*, vir ad laudem *Tragici* carminis procreare, in quo natura experiri velle visa est quatenus humanum ingenium possit cogitando assurgere, tene in crudis civium tuorum pectoribus exitialem singularium certaminum furorem accendisse, pravo *Herolis* *Hispanici* exemplo, quasi non satis ipsi sua sponte furerent? Non te puduit cum tuo præferente juvene *Roderico*, & ejus patre *Didaco*, debili senæ, arreptum ex *Tragœdiæ* manibus pugionem tradere in tuorum manus fratrum, qui ad ulciscendas auctorita-

te privatâ injurias ruerent in vulnera, & patriæ finum hoc cariore, quò nobiliore sanguine commacularent? An te tuorumque vim carminum ignorabas? Nesciebas quò plus inesset ponderis in tuis sententiis, hoc illas descendere altiùs in animos, & graviores plagas infligere? Non cogitasti profectò, homo tam simplex quàm ingeniosus, tam optimus civis quàm optimus Poëta, non cogitasti quàm facile sit fortitudinem excitando furorem concitare. Factum bene, quòd non ita fueris amorum tractator idoneus, sive illorum molitudinem refugeret ingenii tui robur; sive illorum blanditias non admitteret tua in carminibus magniloquentia: quod nisi esset, quàm violentis scenam ignibus inflammasses! At factum malè, quòd repertus sit alter amoris præceptor intelligentissimus, qui facem cupidineam ventilaret blando flatu, & pectora teneris tantòque magis noxiis ardoribus succenderet.

EXTITIT nimirum, jam senescente Cornelio, junior poëta, ingenio felix, artificio solers, naturæ sciens, limæ patiens, spoliis Græciæ dives, de suo locuples, sermone purus, versu lenis, qui totum intenderet animum ad suscitandos in Tragoedia ignes amatorios; sive ita ferret hominis mitior indoles, sive ita suaderet laudis acrior æmulatio. Cum enim Cornelium jam pridem in scena Tragica regnantem æmulari vellet, ipsumque de-

spera-

speraret per ejus vestigia consequi, aliam prorsus viam sibi aperiendam esse ratus est.

Cornelius grandia sectatus perculerat mentes ambitiosâ quadam majestate sententiarum: *Racinius* mollia sectatus animos suavi quadam affectuum teneritudine demulsit. Ille suos heroes supra humanæ sortis præstantiam extulerat: hic suos demisit ad omnem humanæ fragilitatis debilitatem. Ille suum cuique proprium & gentile asseruerat ingenium pro vario terrarum & gentium discrimine: hic neglectâ regionum discrepantiâ & nationum, Gallicam omnibus, id est teneram, blandamque attribuit indolem. Alter fœminis quoque spiritus afflaverat Heroum graves & Tragicos: alter viris etiam sensiculos Heroïdum inspiravit dulces & Elegiacos. Ille in aulas Regum animo penetraverat, ut ibi prudentiæ politicæ machinationes detegeret: hic in puellarum cœtus cogitatione irrepsit, ut illic artis amatoriaræ calliditates deprehenderet. *Cornelius* sublime volans, ut Jovis ales, inter fulgura & fulmina ludibundus omnia fragore compleverat: *Racinius*, ut Veneris columbulus, circum rosaria & myrteta volitans, omnia gemitibus personuit. *Cornelius* denique, quod magis arduum, magnisque casibus obnoxium est, altiùs semper nitendo & admirationem movendo, quæsierat plausum, & vel ab invidis extorserat. *Racinius* contra, quod magis pronum est, magisque tutum, rariùs assurgendo, scire volatum sustinendo, mox ad

amores revolando eblanditus est suffragiis, & à volentibus obtinuit. Neque verò in ventos abierunt ejus suspiria; per ea factus est voti compos. Suas quidem Cornelio non excussit laureas; sed myrteas ei coronas sui passim heroes, ac suæ potissimum heroïdes certatim intexuerunt. Non expulit æmulum regno, sed Theatri solium cum eo partitus est. Divisum imperium cum fulminante Aquilâ Columbus impetravit. Id autem potuisse consequi quanta laus! quanta victoria! qualis triumphus!

SCITIS, Auditores, quis hujus victoriæ fuerit exitus. Felix audacia multos habuit imitatores. Istud amatorium Tragœdiæ genus, licet ab auctore suo piâ Theatri desertione damnatum, amplexi sunt plerique omnes, qui postea cothurnum induerunt. Neque illos ab incepto revocaverunt leges *Dramaticæ* complures, quæ fuerunt amoris causâ violandæ.

NON eos repressit adhibenda in actione unitas, & unitatis amica simplicitas. Sæpe geminaverunt vel diviserunt actionem inductis rivalitatibus, & suas Eriphilas cum Iphigeniis, suas Aricias cum Phædris violenter intricaverunt.

NON eos coërcuit retinenda argumenti veritas, maximè ubi adjuncta est veritati celebritas. Argumenta vetera & nota, novis & ignotis deturpaverunt fabulis; & suos Hippolytos insanis amoribus implicuerunt.

NON eos prohibuit servanda in omnibus,

non fugiendo, sed occurrendo, non ignorando, sed experiendo. Sic Tragici veteres ingenitum animi terrorem sanare aliquando voluerunt, maxima proponendo infortunia, quæ usurpata oculis, ipso videndi usu admitterent formidinem, & ad toleranda patienter minora fortunæ incommoda excitarent.

AT procul absit ejusmodi curatio ab insidiosis illis animi commotionibus, quas natura cupidius appetit, quarum illecebra vincenda est non occursando, sed averfando; non sentiendo, sed carendo, atque, si fieri potest, nesciendo.

Hoc illis persuasissimum erat prudentissimis scenæ Atticæ magistris, qui nihil amori, in immenso illo Tragædiarum suarum numero, indulgendum esse censuerunt. Illum quippe numquam Æschylus, semel Sophocles, iterum Euripides admisit: quanam autem admisit cautione? ut veniret sine blanditia, sine illicio; & cum horrore, cum supplicio abiret.

DANDA fortè fuit Poëtis nostratibus venia, si talem in Theatrum amorem producerent. Verum heu! qualis per eos advehitur? Cum toto Charitum choro, cum omni affectuum lenocinio, cum universo illecebrarum veneno. Sua quidem Amor gemebundus in Theatro nostro palam ostentat vulnera, sed ut lædat, non ut sanetur. Suas fundit lacrymas, sed ut accendat ignes, non ut restinguat. Suos queritur dolores, sed ut desiderium acuat, non ut penitentiam extimulet.

O TRAGŒDIA! infelix Tragœdia! quæ lugendis alienis casibus inventa es, tuos ipsa casus luge. Recordare qualis olim fueris apud primos parentes tuos, quàm apud Æschylum casta & animosa; quàm apud Sophoclem severa & virilis; quàm apud Euripidem misericors & humana. Vide qualis hodie sis apud feros nepotes tuos; quàm per amores corrupta & corruptrix, hoc vide: & erubescere, si tua agnoscis opprobria; si tua sentis vulnera, ingemisce.

S E D dum Tragœdiæ vicem doleo, Comœdiam videre & audire mihi videor, quæ se nobis offert hilari vultu, & suam sibi fortunam, veteri sorte multò meliorem, gratulatur. Neque verò se talem esse qualis fuit quondam apud Aristophanem, cum civium culpas castigaret majore culpâ, & urbis proceres nominatim, vel male dissimulato nomine maledictis proscinderet, neque qualis extitit apud Plautum; cum impudica & impudens salibus obscœnis, ex macello petitis, amphitheatra conspergeret: neque qualis per Terentium inducta est, cum meretricios amores, advectos è Græcia apud juventutem Romanam enunciarer. Se nunc talem prodire, qualem esse deceat apud populum elegantem, urbanum, verecundum, emendatam moribus scilicet, & morum emendatricem. Videamus sanè quid bonæ frugis afferat nova ista morum magistra. Dic nobis, ô bona, quid apud nos pravi moris emendes?

E G O Juvenes politulos nimia vestium laxitate diffuentes coërceo. Justa coërcitio, si

nihil fuerit in licentia Juvenili severiùs coërcendum.

EGO fœminas, eruditionis, vel exquisitæ locutionis gloriam captantes reprehendo. Æqua reprehensio, si nihil sit in muliebri superbia, vel petulantia magis reprehendendum.

EGO in homines humani generis ofores animadverto. Digna forsitan animadversio, si priùs in homines humani generis corruptores fuerit animadversum.

EGO homines imaginario conflictatos corporis morbo ad sanitatem revoco. Egregia sanatio. Si homines vero laborantes animi vitio antea fuerint ad sanitatem revocati.

EGO maritis & uxoribus, aliisque hominibus erudiendis Scholam multiplicem instituo. Magnifica prorsus institutio, dum ad bonos mores erudias. Quid si autem, (dicam enim quod non spectavi quidem, sed de te sæpius inaudivi) Quid si in tua multiplici Schola homines ad nequitiam magis, quàm ad virtutem instituas?

QUID si juvenculi & adolescentulæ per te condiscunt simplicitatem animi exuere, furtivos ignes alere, connubia ex libidinis consilio, non ex parentum judicio contrahere?

QUID si per te edoentur nuptæ conjugialis pacti jura infringere, maritorum vigilantiam fallere, maritos modis indignis illudere, à maritis pœnas injuriarum, quas acceperunt ipsi, non intulerunt, per summam contumeliam repolcere?

QUID si maritis suades omnem uxoribus vagandi licentiam permittere, in earum delictis connivere, opprobria domestica placido ferre animo, & illa non culpæ, sed fortunæ imputare?

QUID si famulos famulasque doces nihil pudere, alienis fraudibus inservire, Juvenum & puellarum animos vetitis amoribus illaqueare, heros præsertim seniores emungere argento, & naso suspendere? Rides?

QUID si tuos consuefacis discipulos vitio patrocinari, virtutem explodere, & apud te omnis ferme homo nequam falsus est, lepidus, festivus; vir contra probus sit per te infusus, ineptus, ridiculus.... Etiam ridere pergis? Apage te, magistra morum improba, corruptrix animorum pessima, rei familiaris pernicies, disciplinæ domesticæ labes & ruina.

QUANQUAM quid ego Comœdiam increpo, quæ non suapte naturâ, sed alieno crimine evasit improba? Accusemus eos potius, qui cùm bonam dare possent, pravam facere maluerunt.

ACCUSETUR inprimis ille Comœdiæ Gallicæ Auctor & Actor primarius; Poëta indole magis quàm studio; factus histrio, non fortunæ iniquitate, sed juventæ licentiâ; natus ad vitæ seria, & traductus ad scenæ ludicra; ridiculi observator rigidus, & facetus imitator; in scribendo diligens sine cura, & sine lima politus; pressus in oratione soluta, & in stricta copiosus; sententiarum plenus, & jocosus abundans; omnes ferme comicorum virtutes, &

pleraque vitia in se uno complexus; tam falsus quàm Aristophanes, nec multò magis aliquando in salium delectu castus & severus. Tam ingeniosè festivus quàm Plautus, nec minus interdum scurrihiter jocosus. Tam intelligens morum quàm Terentius, nec minùs in amorum corruptelis frequens. De quo verè & jure ambigas naturàne sit melior, an arte? Optimus utrâque, & utrâque pessimus; tantòque pejor, quantò melior, quia optimo nequitiaë artifice nihil pejor.

ACCUSENTUR post eum, qui cùm ejus virtutes non possent imitando exprimere, vitia æmulati sunt, & superaverunt omni verborum obscœnitate; neque intellexerunt se laudem petere ab eo facetiarum genere, in quo quantum famæ quis colligit, tantùm habet infamiae.

ACCUSENTUR etiam qui cùm apertè spurcidi verecundarentur esse, turpes sententias involverunt ambiguis vocibus, tanquam honesto velo, sed tenui & pellucido; neque animadverterunt turpitudinem quæ se latendo prodat, & prodendo lateat, vulgò plus habere periculi, quàm quæ nuda prodit; quoniam hæc offendit oculos, dum vult videri; illa, dum latere vult, oculos invitat.

ACCUSENTUR illi quoque, suo licèt absoluti judicio, qui cùm egregiè philosophentur sub palliolo comico, & jocos sola urbanitate tinctos faciliè possint offerre, se minùs comicos fore putant, nisi popello se approbent aliquo proci dicto, & risum pendantem excitent. Ne-

que satis reputant, quibus se placere deceat; neque satis attendunt, in civitate bene morata nullum cujusvis generis spectaculum dari oportere, quod non sit bene moratum ex omni parte, & ad censuram vitii, vel ad commendationem virtutis elaboratum: qui secus faxit, illum à fine, & sibi & Poësi *Dramatica* constituto recedere cum noxa & flagitio.

QUONAM igitur pacto se culpâ liberabunt *Dramatum* Musicorum auctores? An se Poëmata recte morata in Theatrum edere affirmabunt? Fatebuntur ultro quidem se non morum esse censores admodum severos: sed negabunt id sibi propositum esse, ut vitia in Theatro castigent. Id unum se dicent eniti, quod à primis *Dramatis* Lyrici repertoribus tentatum est, ut spectaculum concinnent recreandis animis appositum. Enimvero Theatrum suum esse horto regio, vel publico simile, qui non aliat vulgò arbores fructiferas; sed in quo directæ in ordinem platani, distinctæ floribus areolæ; aquæ salientes fontibus, avibus resonantes arbusculæ, spirantes in marmore imagines, omnia denique sint ad elegantiam & oblectationem composita.

NON quæro ex peritis istis elegantiarum & oblectationum artificibus licueritne chorum Tragicum, ex quo Musicum *Drama* natum est, deducere ab officio suo, id est à commendatione virtutum (nam hæ fuerant ejus partes) & ipsum ad nugas amatorias traducere? Esto potuerint illi sine culpa fundum naturâ suâ frugi-

ferum conferere infœcundis arboribus, & ad steriles delicias convertere. Verùm an licuit eundem spargere floribus veneniferis, & plantis nocentibus fœcundare? Et verò fingamus eos, in horto illo suo regio, vel publico, Scholam instituere non Platoniam (qualem in umbrosis Academi hortis positam fuisse legimus) sed Epicuream, qualis ante ipsum natum Epicurum, in hortis illis Semiramidis pensilibus adornari potuit.

IN ista, quam designo, hortensi Schola sedeat Voluptas gramineo fulta toro, vernis coronata rosis, Lyram sinistrâ, poculum melle delibutum dexterâ manu præferens. Circùm supràque caput ejus volitent denso examine pharetrati Amores. Ante illius pedes jaceat humana Ratio floreis religata nexibus, & epoto calice mellito semisopita. Adsint ex cunctis orbis terrarum partibus Heroes & Heroïdes amatoris quondam artibus insigniores. Conveniant ipsi Dii, Deæque omnes, quos fabula toto passim disseminavit mundo, & Cupido sui ardoribus inflammavit. Convocentur ad istam amœniorem Scholam, & admittantur homines utriusque sexûs, juvenes præsertim ac puellæ, adhuc rudes amoris, sed jam dociles. His omnibus Voluptas sua dicter præcepta quæ ferme talia sint, carpere quoscumque flores obvios, & iis, antequam marcescant, caput redimire. Occupare delicias præsentis, & quid vehat hora sequens, numquam prospicere. Obscundare cupidinibus suaviter invi-

tantibus, & rationis aliò vocantis monita obse-
ratis auribus præterire. Indulgere amoribus
& in his omnes vitæ beatitates collocare. Hæc
documenta Voluptatis delicatissima, teneris
inclusa versiculis, argutis modulata fidibus ex-
cipiant Sirenes canoræ, & in medio saltantium
choro liquida voce concinant. Eadem canti-
tent pascuis egressi Pastores & Nymphæ; syl-
vis educti Fauni & Dryades; aquis emersi Tri-
tones & Naiades; delapsi è cœlo, advecti ex
Orco, Dii superi atque inferi; omnes pariter
ad recolendam suorum memoriam amorum
evocati. Interea blandis resonent omnia suspi-
riis; & amorem volucres, amorem Zephyri,
amorem rivuli, amorem saxa ipsa suspirare
doceantur.

VESTRAM fidem, AUDITORES, quam &
qualem morum disciplinam habebimus, in ista,
quam fingo sub magistra Voluptate, Schola?
Quid me autem dico fingere, cùm similem
nihil, & multa dissimulem? Arguant me erro-
ris, vel calumniæ, si audent qui scribendis, vel
modulandis *Dramatibus* Lyricis calamum, vel
citharam commodant. Doceant ipsi numquid
sit in affectibus suave, in sententiis tenerum, in
versibus blandum, in numeris molle, quod ad
titillandas aures, ad capiendos animos, ad so-
pientiam rationem, ad exsuscitandam cupidi-
tatem non adhibeatur.

ERGO illud erat in Theatri fatis, ut doctri-
nam Epicuræâ disciplinâ magis voluptariam ad-
mitteret aliquando, & palam omnibus combi-

ALTERUM verò (a) in omni ferme poëmatum genere versatum cum pari laude & censura, sed in hoc laudatum multò sæpius quàm reprehensum, audivimus cum ejuraret opera Theatri Lyrica, quòd eorum doctrinam doctrinæ Christi adversa fronte repugnare intelligeret. Utinam idem intelligerent reliqui scriptores *Dramatici* ! Si tamen ad pœnitendum satis est (in hominibus præsertim Theatro deditis) suam culpam intelligere.

QUIS enim credat Actores quoque sive Tragicos, sive Comicos, sive Lyricos, non agnoscere se Theatri corrupti aliqua parte reos ? An possunt nescire, nisi suæ sint artis nescii, quantum ad scenæ corruptelam artificio suo conferant ? Nonne id omnino sunt in eorum manibus Comœdiæ & Tragœdiæ, quod in perita sagittarii manu arcus & sagittæ ? Non fabricant ipsi quidem tela Cupidinis lethifera; sed illa intendunt lacerto, dirigunt oculo, & toto adnixi corpore jaculantur.

TANTO igitur sunt nocentiores ab actione sua, quantum sunt in agendo solertiores. Nisi fortè suas vires dissimulent, suamque celent industriam; quod ipsos sæpe quidem facere deceat, sed aliquando facere vix credibile est. Quotus enim quisque illorum est, quid in exhibendo *Dramate* quamlibet lascivo & nocivo, non explicet quicquid solertiæ vel accepit à naturâ, vel acquisivit ab arte, vel usu comparavit ? Si quid in jocis turpiter ambiguum est, si quid

(a) *M. de la Motte Heudero.*

nistrantium tota culpa est, militum armis utentium noxa nulla est.

ECQUID igitur facient Aëtores ut ne fiant nocentes? Quid ipsos facere oporteat, neque promptum est dicere, neque præcipere nostrum est. At quoniam dominantur in Theatro, & Poëmata ab auctoribus oblata suscipiunt arbitrato suo, vel respuunt, nullum certè admittant *Drama*, nisi bene moratum: nullam gerant personam, nisi probam, vel castigabilem in scena, & inibi probè castigandam: nihil denique agant potiùs, quàm id agant, unde corrumpant bonos mores, perdántque animas, & perdendo pereant.

AT enim placendum est spectatoribus, quorum plerisque non id probatur maxime, quod probum & sanum est; sed id vulgò sapit quod improbum & insalubre. Fateor: ideòque Theatri vitii culpam dico in iis præcipuam, ac prope universam residere. Quicquid enim Auctores in scribendo, quidquid Aëtores in representando peccant, id totum ferme Spectatorum gratiã peccant. Nemo conveniat ad Theatrum nisi emendatus, vel qui emendari velit, brevi Scholam in Scena emendatam habebimus & morum emendatricem. Verùm quinam plerumque ad Theatra confluunt?

PRIMUM homines curiosi, leves, ultro citroque cursitantes spectandi gratiã, spectantes omnia, seipsum numquam respicientes.

QUINAM deinde? Homines otiosi, tardi, desides, quibus unum est negotium nihil agere,

una sollicitudo nihil curare, unus labor tædium fallere; nunc ad convivium, nunc ad colloquium, modo ad mensam aleatoriam, modo ad scenam Theatralem assidentes sine consilio, sine iudicio, sine fructu, imò quicquid sibi perit temporis in spectaculis, id omne lucro apponentes.

QUINAM postea? Homines negotiis privatis, vel publicis immerſi ac prope obruti; perpetuis jactati curarum fluctibus, & incerto fortunæ turbine abrepti; divertentes ad Theatrum tanquam ad portum, ubi quiescant paululum, & unde aliena spectent naufragia; mox ad suas procellas, ad suos scopulos, ad sua pericula se præcipiti cursu referentes.

QUINAM præterea? Homines rixis vexati domesticis; nusquam pejùs habitantes, quàm apud se; Comœdiam assiduè vel Tragœdiam agentes cum uxore, cum liberis, cum famulis; atque ut scenas ædium privatas declinent, ad scenam Theatri publicam confugientes.

QUINAM porro? Homines omnis & nullius ordinis, quos neque bonos dixeris, neque malos, neque leves, neque graves, neque otiosos, neque laboriosos; sed consuetudini tanquam legi servientes; alieno viventes exemplo; alieno judicantes ingenio; sic ad Theatra, ut ad Tempia; sic ad fabulam comicam, ut ad sacram concionem, religione pari, vel pari considerantiâ, id est, nullâ, se conferentes.

EJUSMODI spectatores quis magnopere laborare credat utrum bene an malè memorata sit

Thea-

Theatri Schola, in qua nihil sectantur præter sterilem & otiosam animi occupationem? Atqui tamen Spectatorum ea pars est optima vel minimè mala. Sunt alii (neque illi numero infrequentes) sunt, qui, alias in scenâ quærant illecebras, alios ludos, alia oblectamenta.

QUORSUM enim ad Theatra convolant tot pueri indulgentiâ paternâ corrupti, tot puellæ maternâ disciplinâ ad blanditias condocesfactæ, tot juvenes in castris Cupidinis milirantes, tot viri irato Hymenæo conjugati, tot fœminæ avaritia, vel ambitione pronubâ malè collocatæ? Quid spectatores isti, quid istæ spectatrices aucupantur, & expetunt in Theatro? nisi vel documenta, quibus erudiantur ad nequitiam; vel exempla, quibus confirmentur in flagitio, vel pabula libidinosa, quibus satientur oculi; vel figmenta amatoria, in quibus recognoscantur veri amores, & quæ à fictione ad veritatem tacitâ cogitatione revocentur?

CUM autem in Theatri scena pascendi sint & reficiendi spectatores id genus, quid mirum vel Autores ea proponere *Dramata*, quæ scripta sint ad morum licentiam, vel Actores ea licenter agere? Aut quid vereamur utriusque licentiæ culpam in spectatores refundere? Quemadmodum rectè quibusdam vitari palati hominibus imputamus quòd ipsis apponantur fercula non condita ad sinceritatem saporis, sed corrupta ad gulæ voluptatem.

SINT tamen (quoniam esse possunt, & reipsâ extiterunt) sint Auctores, qui sponte suâ in

scribendo insaniant: sint Actores, qui ultro & per se in repræsentando lasciviant; an se ideo positos extra culpam arbitrabuntur Spectatores, qui utrosque placidè ferunt? Nonne Spectatorum est, & coarguere Auctorum insaniam, & Actorum lasciviam castigare? Qui sibi hoc juris vindicant in iis quæ pertinent ad Poeticam, vel Histrioniam, cujus sunt sæpe rudes, cur non utuntur jure suo in iis quæ spectant ad morum disciplinam, cujus debent esse, & vulgò sunt multò magis intelligentes? Si quis Poëta claudicat in versu; Si quis Actor offendit in gestu, continuo sibilus vel clamor ex omnibus amphitheatri partibus tollitur. Cur non reclamatur item in sententia Poëtæ libidinosa? Cur in actione histrionis inverecunda filetur? An pudor est imitari pulchram Atheniensium severitatem, qui cùm audirent laudari in Theatro divitias, & in iis summi boni rationem constitui, tantâ exarserunt indignatione, ut non expectatâ, quæ mox sequebatur, pravæ doctrinæ censurâ & poenâ, subitò (a) *adjiciendum est Actorem, & carmen, omnes uno impetu consurrexerint.* An Gallos cives & Christianos in redarguendo flagitioso carmine decere esse civibus Atticis remissiores? Cur non pari libertate improba Scholæ scenicæ documenta retundimus?

CANTAT aliquis desipiendum in juventute; sapientiam senectuti reponendam. Quin exclamamus illico? *Apage te cum tua nefaria disciplina. Nulla ætas debetur insanis. Nasci-*

(a) *Seneca. Epist. 115.*

mur ad sapientiam; semper sapere decet, numquam licet desipere.)

DOCET aliquis non repugnandum amori, quoniam ad illum naturæ lege, & quadam fati necessitate trahimur. Quin responderemus? Amove te cum tua pestifera doctrina? Nullam agnoscimus undecumque natam peccandi necessitatem; liberi sumus; amamus libere; & libere delinquimus.

INVIDET aliquis suam brutis animantibus sortem, quibus sine pœnitentia licet suis cupiditatibus indulgere. Quin vociferamur? Facesse procul cum tuo voto impurissimo. Brutis relinquatur quod brutum est. Homines sumus, nec pœnitēt esse; humanæ conditionis dignitatem agnoscimus, nec abdicamus.

IN his aliisque voluptariæ Scholæ placitis, si validè reclamaretur à Spectatoribus, an ea nobis obtruderent Aëtores sexcentis interpolata modis? An ea nobis Aëtores recitarent novis usque & usque molita corruptelis? Nonne sua recuderent alteri carmina? Nonne suam alteri restringerent Aëtionem? Non mallent utrique nobis placere, & prodesse cum suo lucro, & bonâ famâ, quàm displicere & nocere, cum suo damno & infamiâ?

VESTRUM est igitur, Spectatores, (quoniam & Auctoꝛibus probè scribendi, & Aëtoꝛibus probè agendi legem ponere censurâ vestrà potestis) vestrùm est in primis, & præ cæteris emendando Theatro curam impendere. Corrigatur vestrà severitate, quod indulgentiâ ves-

